גיליון
עומק הפשט
בירורי הלכה ופסקי דין אקטואלים, מפי גדולי ופוסקי הדור שליט"א

הילכתא
לדעת לחיות כהלכה

גיליון מס' 531

בס"ד, יום ג' פרשת נח, ב' חשון תשפ"ז

נושא הגיליון

חיוב שמיעת המזמן

בְּרָב עָם הַדְרַת מֶלֶךְ

זימון כהלכה: גיליון 526 עסק בנושא "זימון כהלכה", גיליון 527 בנושא "צירוף המסובין לזימון", גיליון 528 בנושא "זימון בעולם הישיבות", גיליון 529 בנושא "האם מותר לצאת לפני זימון", וגיליון 530 בנושא "זימון ושבע ברכות בחתונה".

בהמשך לסדרה, יעסוק הגיליון הנוכחי (531) בנושא "חיוב שמיעת המזמן": מה חייבים המסובים לשמוע מפי המזמן?

האם על המסובים לשמוע מפי המזמן ולברך עמו את כל ברכת המזון, או לפחות את הברכה הראשונה? האם יש הבדל בין זימון בשלושה לזימון בעשרה? והאם על המזמן לסיים בקול רם כל אחת מארבע הברכות, כדי שהמסובים יענו אחריו אמן?

1. כיצד מזמנין - בזמן הגמרא

עיקר ברכת זימון: מבואר **בגמרא** (ברכות דף מב.) "הסבו אחד מברך לכולן", וביארו **תוספות** (ד"ה הסבו) שהדברים אמורים גם בברכת המזון, שאחד מברך וכולם יוצאים ממנו.

וכן הוכיח **בשו"ת פנים מאירות** (חלק א סימן נז) **מהגמ'** (ברכות דף מה:), שבתחילה סברו יהודה בר מרימר וחבריו שאם כולם שווים, חילוק ברכות עדיף. הרי שבזימון אחד מוציא את כולם. עוד הוכיח **מהגמ'** (ברכות דף מג:) "חטוף ובריך" שיש לחזר אחר הזימון, משום שגדול המברך יותר מהעונה אמן. הרי שכל המסובין אין מברכים רק עונים אמן. עוד הוכיח **מהגמ'** (ברכות דף מו.) אורח מברך כדי שיברך את בעל הבית, מוכח ששאר המסובין אין מברכים, ויוצאים על ידי המזמן.

ברכת מזל טוב חמה ולבבית ליד היל כתא
הג"ר בנימין ברוך קרלנשטיין שליט"א
מח"ס ים ודרום ירשה ועורך מפות גבולות הארץ
לרגל שמחת נישואי בנו החתן כמר יצחק יחיאל נ"ו
עב"ג תחי', בת הג"ר דוד מרגלית שליט"א.
יהי רצון שיזכו לבנות בית נאמן בישראל, וירוו רוב נחת דקדושה, מתוך אושר ושמחה, וכל הברכות שבתורה יחולו עליהם, אמן.

דבר העורך

וּמַשְׁמִיעִים בְּיִרְאָה יַחַד בְּקוֹל

ברכה בחבורה: יסוד הזימון הוא שברכת המזון נאמרת בחבורה: כשם שהשלושה אכלו כאחד, כך הם מזמנים עצמם לברך כאחד. עניינו של הזימון אינו מסתיים בהקדמה לברכת המזון, אלא נמשך בברכת המזון בצורה משותפת.

למרות שמנהגנו שכל אחד מברך ברכת המזון בעצמו, יש משמעות להשתתפותו בברכת החבורה. ולכן יש חובת שמיעת ברכת המזמן: לצד החיוב האישי לברך, ישנו עניין נוסף – לברך יחד.

יסוד הדברים מוכר מחזרת הש"ץ. כולנו כבר התפללנו בלחש, ובכל זאת אנו מקשיבים לחזרת הש"ץ ועונים אמן. אף שעיקר תקנתה להוציא את מי שאינו בקי, מכל מקום תקנת חכמים במקומה עומדת. שכן יש בתפילת הש"ץ מעלה נוספת: בלחש כל יחיד מתפלל בתוך הציבור, ואילו בחזרת הש"ץ הש"ץ מתפלל בשם הציבור, וכולם משתתפים בתפילתו בשמיעה ובענייה, כפי שהתבאר בגיליון 458, לכן גם מי שכבר יצא ידי חובתו צריך לכוון לברכות הש"ץ ולענות אמן.

המשתתף בחזרת הש"ץ לאחר שהתפלל אינו צריך לכוון לצאת שוב ידי חובת תפילתו; הוא מצטרף ל"תפילת הציבור". לעומת זאת, המבקש לצאת בחזרת הש"ץ ידי חובתו האישית, באופן שהדבר מועיל, זקוק לכוונת הש"ץ להוציאו ולכוונתו לצאת.

כעין זה יש לבאר בזימון: גם כשכל סועד מברך בעצמו, ההצטרפות לזימון, הברכה בלחש עם המזמן וענית אמן מצרפות אותו לברכת החבורה. ההשתתפות בברכה המשותפת והיציאה ידי החובה האישית הן שני דינים נפרדים, ולכן אפשר להשתתף בזימון עוד קודם שמברכים ברכת המזון.

דוגמה לכך היא אדם השומע חזרת הש"ץ לפני שהתפלל, ואינו מתכוון לצאת בה: הוא השתתף בתפילת הציבור, אך עדיין עליו להתפלל בעצמו. כך גם המצטרף לזימון: הוא משתתף בברכת החבורה, ואת חובתו האישית בברכת המזון יקיים לאחר מכן.

בברכת התורה
עקיבא יוסף לוי

וכתב **בשו"ת חיים שאל** (חלק א סימן עה), שבימי חכמי התלמוד נהגו המסובים לצאת ידי חובתם בברכת המברך, ולא היו רשאים לברך לעצמם אפילו בלחש, משום שהדבר היה פוגע בכבוד המברך ומעורר איבה ושנאה.

וכן מתאר **הרמב"ם** (הלכות ברכות פרק ה הלכה ג) את סדר הזימון: המזמן מברך מברכת "הזן" עד סיום ארבע הברכות, והמסובים עונים אמן אחר כל ברכה וברכה. וכתב **בביאור הגר"א** (סימן קצה סעיף ג): "אבל עיקר ברכת זימון שיהא כולם שומעין כל ברכת המזון כמ"ש בכמה מקומות".

עוד כתב **בביאור הגר"א** (סימן ח סעיף ה), שכאשר כמה אנשים מתעטפים בציצית יחד, לכתחילה אחד מברך לכולם, כמבואר בפרק ח בברכות ובתוספתא, שכאשר כמה אנשים עושים מצוה אחת, אחד מברך לכולם. והוסיף שכן הדין בברכת המוציא, בברכת המזון ובשאר ברכות.

2. כיצד מזמנין - בזמננו

מנהג העולם: כתב **המשנה ברורה** (סימן קפג ס"ק כז) מעיקר הדין היה נכון יותר שהמזמן יברך בקול ויוציא את המסובים בכל ברכת המזון, כפי שהיה בזמן חז"ל. אולם מחמת החשש שיסיחו דעתם ולא יקשיבו לדברי המברך, ונמצא שלא יצאו ידי חובתם ומבטלים מצות עשה דאורייתא, נהגו שכל אחד מברך בעצמו. ויאמרו יחד עם המזמן את כל הברכות, מילה במילה, ונקרא על ידי זה ברכת זימון, ומתקיים **הפסוק** (תהלים פרק לד פסוק ד) גַּדְּלוּ לַד' אִתִּי וּנְרוֹמְמָה שְׁמוֹ יַחְדָּו שמזה המקור לברכת זימון.

שמיעת כל הברכות: למרות שכיום כל אחד מברך לעצמו, כתב **בשבלי הלקט** (סימן קנו) בשם **ה"ר אביגדור**, והובא **בבית יוסף** (אורח חיים סימן קפג סעיף ז), שכל אחד מהמסובים חייב לומר בלחש עם המברך כל ברכה וברכה, ואפילו את חתימות הברכות.

להלכה פוסק **השולחן ערוך** (סימן קפג סעיף ז), נכון שכל אחד מהמסובין יאמר בלחש עם המזמן כל ברכה וברכה, ואפילו החתימות. והגיה **הרמ"א**, שיקדים לסיים מעט לפני המזמן כדי לענות אמן כדלעיל בסימן נט.

כלומר, למרות שהשו"ע נוקט להלכה (סימן ר סעיף ב, וכפי שיבואר להלן) כרב נחמן שלענין שיעור המעכב בקיום הזימון די בשמיעת ברכת הזימון ולא צריך לשמוע את ברכת הזן (משנ"ב ס"ק ו), מכל מקום לכתחילה יש לשמוע מפי המזמן את כל ארבע הברכות, ולברך עמו בלחש את כל ברכת המזון, מילה במילה.

שיטת החולקים: מאידך **הב"ח** (סימן קצג) חולק על הבית יוסף, וסובר שבזימון חייבים לשמוע ולענות אמן אחר כל ברכות המזמן, כדדרשו **בספרי** (דברים אות שו) מהפסוק "הבו גודל לאלקינו". ולכן אין לברך לכתחילה בלחש לעצמו, מחשש שלא יסיים לפני המזמן ויפסיד עניית אמן. וכמובא **בארחות חיים**, **שמהר"ם** לא היה מברך בלחש.

3. אופן הזימון לכתחילה

אמירה עם המזמן: כתב **המשנה ברורה** (סימן קפא ס"ק יב, סימן קפג ס"ק כח), לכתחילה יאמרו המסובין כל הברכות בלחש עם המזמן, ולפחות ברכת הזן, שאם לא כן להרבה פוסקים "לא מקרי זימון כלל" כמבואר בסימן ר'. לפיכך, המברכים בקול לעצמם לאחר "ברוך שאכלנו" עושים שלא כדין; המזמן יברך לפחות ברכת הזן בקול, והמסובין ישמעו ויאמרו עמו בלחש מלה במלה, ויקדימו לסיים כדי לענות אמן כמבואר ברמ"א.

ביתר תוקף כתב **החיי אדם** (כלל מח סעיף א), מה שנוהגים העולם שכל אחד מברך לעצמו, לא נקרא כלל ברכת הזימון, ולכן לכל הפחות יזהרו לברך עם המזמן בלחש מילה במילה עד "הזן את הכל".

יציאה בשמיעה: עוד הביא המשנה ברורה, **שהמגן אברהם** מצדד כדעת **התשב"ץ**, שישתקו בברכת הזן ויכוונו לצאת בשמיעתה, ובשאר הברכות יברכו עמו בלחש. ואף שאין נוהגים כן, "הטוב והישר" לעשות כך כשיודע שיכוונו לדבריו, ובלבד שיודיעם מראש לכוון לצאת, והוא יכוון להוציאם, ובתנאי שכולם מבינים לשון הקודש; אחרת עדיף שיברכו בעצמם את כל ברכת המזון.

4. כמו ברכות קריאת שמע

פורס על שמע: בברכות קריאת שמע מצינו שהש"ץ מברך והציבור שומע ויוצא ידי חובה בברכותיו. זהו "פורס על שמע", כמבואר **ברמב"ם** (הלכות תפילה פרק ח הלכה ה) **ובר"ן** (מגילה דף יג: מדפי הרי"ף) בשם **הגאונים**.

אולם **הרא"ש** (שו"ת כלל ד סימן יט), הובא **בטור ובבית יוסף** (סימן נט), חשש להסחת הדעת בשעת השמיעה, ולכן נהג לברך בעצמו בנחת עם הש"ץ, שכן האומר בלי כוונה

חתונה ושבע ברכות כהלכה

לתועלת החתנים, המחותנים והעוסקים בסוגיות האיש מקדש, נציין את האוגרן הנפלא של גיליונות "לענין הלכה" בענייני חתונה ושבע ברכות (לקט גיליונות לענין הלכה תשפ"ה - תשפ"ו), הכולל בירורי הלכה וליקוטי דינים הנוגעים לימי השמחה, להיערכות נכונה ולעריכת השמחה כהלכה!

ניתן להשיג במערכת הילכתא

יצא, אבל השותק בלי כוונה לצאת לא יצא, וסיים לפני הש"ץ כדי לענות אמן. ומכאן למד **הבית יוסף** (סימן קפג) גם לברכת המזון, שכל אחד יברך בלחש עם המזמן.

להלכה נפסק **בשולחן ערוך** (סימן נט סעיף ד), לומר את הברכות בנחת עם הש"ץ, ומבואר **בבית יוסף** שאין הציבור עונים אמן כיון שאומרים עמו מילה במילה, הרי זה כעונה אמן אחר ברכת עצמו. אולם לדעת **הרמ"א** ימהר לסיים קודם הש"ץ, ויענה אמן אחריו.

5. עד היכן ברכת הזימון?

הפסק בסעודה: נחלקו **בגמרא** (ברכות דף מו.) עד היכן ברכת הזימון: לרב נחמן עד "נברך", ולרב ששת עד סוף ברכת הזן. ופירשו **תוספות** (ד"ה עד היכן ברכת הזמון) **והרא"ש** (ברכות פרק ז סימן יב) שהנידון הוא באדם שמפסיק באמצע סעודתו להצטרף לזימון וממשיך באכילה, עד היכן עליו להמתין קודם שיחזור לאכול.

ונחלקו בזה להלכה **השולחן ערוך והרמ"א** (סימן ר סעיף ב, וצוין גם בסימן קצד סעיף ב): לשולחן ערוך די בסיום אמירת "ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו", כדעת רב נחמן; ולרמ"א צריך להמתין עד סוף ברכת הזן, כדעת רב ששת.

צירוף חבורות: מחלוקת זהה מופיעה גם לגבי צירוף שתי חבורות לזימון. מבואר **במשנה ובגמרא** (ברכות דף נ.-נ:), ששתי חבורות יכולות להצטרף על ידי שמש. וכתבו **התוספות** (ברכות דף נ: ד"ה שמש מצרפן לזמון) שהתנאי לצירוף הוא שישמעו ברכת המזון מפי המברך. וכן כתב **הרמב"ם** (הלכות ברכות פרק ה הלכה יב): "והוא שישמעו שתיהן כל דברי המברך בביאור". וביאר **הכסף משנה** (שם) שמקור תנאי זה במעשה בבית ריש גלותא (ברכות דף נ.), שלא יצאו בזימון מחמת שלא שמעו את המברך.

להלכה כתב **השולחן ערוך** (סימן קצה סעיף ג) שצריך לשמוע בבירור את ברכת הזימון. וביאר **המשנה ברורה** (ס"ק י), שלדעת השו"ע די ב"נברך" ו"ברוך שאכלנו", ולדעת הרמ"א צריך לשמוע עד סוף ברכת הזן; וכל זה הוא רק במקום הצורך, אבל לכתחילה כתבו **המגן אברהם** (סימן קצג ס"ק ד) **והגר"א**, שנכון לשמוע את כל ברכת המזון מפי המברך והוא יוציאם בכל הברכות.

וכן נוקט גם **בשולחן ערוך הרב** (סימן קצה סעיף ד), כל מקום שמצטרפות ב' חבורות צריך שישמעו שתיהן כל ברכת המזון בביאור מפי המברך ולפחות ברכת הזן.

6. עד היכן זימון בעשרה?

ריש גלותא: נפקא מינה נוספת למחלוקת עד היכן ברכת הזימון, בדין המבואר **בשולחן ערוך** (סימן קצג סעיף א), בעקבות המעשה בבית ריש גלותא: כאשר המסובים רבים ואינם יכולים לשמוע את המזמן, ואין באפשרותם להתחלק לחבורות של עשרה מפני קפידת בעל הבית, רשאים להתחלק לחבורות של שלושה ולזמן בנחת, כדי לקיים לפחות זימון בשלושה. פרטי דין זה התבארו בהרחבה בגיליון "עומק הפשט" מספר 529 (עמוד 2, סעיפים 1-2), בנושא "האם מותר לצאת לפני זימון?".

לדעת השולחן ערוך, אם יכולים לשמוע את ברכת הזימון, אינם רשאים להתחלק לשלושה, אף שאינם שומעים את שאר ברכת המזון. באופן כזה ישמעו את הזימון בעשרה, ואת ברכת המזון יברך כל אחד בעצמו; שאין להפסיד זימון בהזכרת השם בשביל שמיעת שאר הברכות (משנ"ב ס"ק יג, יז).

אולם האחרונים שהביא **המשנה ברורה** (שם ס"ק יז) נקטו, על פי שיטת הרמ"א, שלכל הפחות צריך לשמוע מילה במילה עד סוף ברכת הזן. לפיכך, אף אם שומעים את אמירת "נברך" ותשובתה, כאשר אין אפשרות לשמוע את ברכת הזן לא יצאו ידי חובת זימון. ולכן, מוטב להתחלק לשלושה ולזמן בלא הזכרת השם, מלהישאר בחבורה הגדולה ולהפסיד את עיקר הזימון.

ולכתחילה, כתב המשנה ברורה בשם **האחרונים**, שבסעודה גדולה יש לכבד בזימון את מי שקולו חזק, כדי שכל המסובים יוכלו לשומעו.

סתירה גדולה: בדברי **החזון איש** (הלכות ברכת המזון סימן לא ס"ק ב ד"ה "דאווישי") עולה, שהמשנ"ב סתר משנתו: מצד אחד **המשנה ברורה** (סימן קצג ס"ק יז) הצריך לשמוע ברכת הזן גם בעשרה, שהרי במעשה של ריש גלותא מדובר שיש יותר מעשרה.

מאידך, **המשנה ברורה** (סימן ר ס"ק ח) עצמו ביאר את דעת הרמ"א, שהמפסיק מסעודתו לזימון צריך להפסיק עד סוף ברכת הזן: אף שאינה לגמרי מברכת הזימון, היא שייכת לה, שכן "נברך" אינה ברכה גמורה שהרי אין בה שם ומלכות, והיא נסמכת לברכת הזן. והוסיף **המשנה ברורה** (ס"ק ט), לגבי שלושה או ארבעה המפסיקים מסעודתם להשלים לעשרה, לכל הדעות אינם צריכים להפסיק אלא עד "ברוך אלקינו שאכלנו משלו ובטובו חיינו" ולא יותר. ואם המשיכו לאכול יחד, יכולים לזמן לעצמם, ולא פרח זימון מהם, כי מתחילה הצטרפו רק להזכרת השם. הרי שבעשרה אין ברכת הזן בכלל ברכת הזימון.

למרות שבחזון איש עצמו הניח את הדין בצ"ע. מכל מקום **בשונה הלכות** (סימן קצג סעיף ז, אלא עמוד פב) מצטט את דברי החזו"א שכך נקט למעשה, לגבי זימון

בעשרה - כיון שמברכים בשם, די בשמיעת ברכת הזימון ואין צורך לשמוע את ברכת הזן, ולכן אם יכולים לשמוע את ברכת הזימון - אף שאינם שומעים ברכת הזן, אינם רשאים להיחלק ולזמן בשלשה.

יישוב הסתירה: ליישב הסתירה במשנ"ב כתבו אחרוני זמננו - **הג"ר צבי ובר שליט"א** (שיעורי ברכות, וזאת הברכה עמוד 336), **בירורי סוגיות** (בציעת הפת סעודה וזימון עמוד רפט), **קובץ נחלתך** (גיליון ל לא), על פי שני מהלכי הבית יוסף בדעת הטור. החזו"א למד כמהלך השני, שההפסקה עד סוף ברכת הזן נצרכת כדי שיהיה ניכר שמזמנים עליו; ובעשרה, כיון שמזכיר את השם בברכת הזימון, אין צריך להמתין עד סוף ברכת הזן.

אולם המשנה ברורה נקט כמהלך הראשון, שהטעם שאין צריכים להמתין עד סוף ברכת הזן, כיון שאח"כ יזמנו ויברכו ברכת המזון; ולכן בסימן ר' לגבי שלושה הממשיכים לאכול, שיכולים לזמן לעצמם לאחר מכן, מצטרפים כעת להזכרת השם בלבד, ואת עיקר הזימון יקיימו בהמשך. מאידך, בסימן קצג לגבי יחיד שלא יוכל לזמן אחר כך, צריך להצטרף כעת גם לעצם הזימון ולשמוע ברכת הזן. נמצא שאין כאן שום סתירה; גם בעשרה נדרשת שמיעת ברכת הזן, למעט שלושה או ארבעה המפסיקים רק לצורך הזכרת השם, ועתידים לזמן לעצמם.

7. זימון באמצע הסעודה

מצטרף לזימון וממשיך לאכול: מבואר **ברמ"א** (סימן ר סעיף ב), אדם שחבריו סיימו לאכול והוא רוצה להמשיך בסעודתו, מפסיק כדי להצטרף לזימון ושומע את המזמן עד סוף ברכת הזן. כשיבוא לברך לאחר מכן, עליו לברך את כל ברכת המזון מתחילתה, כולל ברכת הזן. כך הדין בין שהמשיך לאכול ובין אם בסוף לא אכל עוד.

הטעם שמברך שוב ביאר **המשנה ברורה** (שם ס"ק ט), כיון שבשעת הזימון התכוון להמשיך לאכול, מן הסתם לא התכוון לצאת בברכת המזון ששמע. הוא הקשיב לברכת הזן כדי לקיים את מצות הזימון עם חבריו, ולא כדי לסיים בכך את סעודתו. לכן, אף שכבר יצא ידי חובת זימון, עדיין עליו לברך ברכת המזון, לרבות ברכת הזן. נמצא שאפשר לצאת בשמיעת ברכת הזן ידי חובת זימון, בלי לצאת בה ידי חובת ברכת המזון.

8. מנהג אשכנז בזמנו

לימוד זכות: **בכף החיים** (סימן קפג אות לח) הביא את דברי **השדי חמד** (אסיפת דינים, מערכת ז אות ה): "ונמצאתי גם כן באיזה פעמים עם רבנים אשכנזים יצ"ו באיזה מסיבה וראיתי שגם הם התחילו לברך לעצמם תיכף אחר שגמר המזמן ברוך שאכלנו ולא דקדקו לומר עמו מלה במלה עד הזן את הכל".

טעם הדבר ביאר כף החיים, שנראה שנהגו בזה כדעת השולחן ערוך, שברכת הזן אינה בכלל ברכת הזימון, משום שמדברי **האר"י ז"ל** ומכוונות הברכה משמע שכל ארבע הברכות הן קשר אחד, ואין הבדל בענין זה בין ברכת הזן לשאר הברכות. וסיים: "הדבר שנחלקו בו הפוסקים דעת המקובלים יכריע, ועל כן נהגו כדברי מרן ז"ל".

בציץ אליעזר (חלק טז סימן א אות ו) נשאל על המנהג שהמסובים מברכים בקול מיד לאחר עניית הזימון; לפי דברי המשנה ברורה, שלא יצאו בכך ידי זימון, האם יש להימנע מלזמן בחבורה כזו? והשיב שאף שהקושי גדול, למעשה אין להימנע מלזמן, ויש מקום ללמד זכות שיוצאים ידי חובת זימון גם באופן זה.

בשבט הלוי (חלק י סימן מ) לימד זכות על המנהג, אף שהרמ"א הכריע שברכת הזימון נמשכת עד סוף ברכת הזן. מכל מקום, רבים מתקשים לברך בלחש ובה בעת להאזין למזמן, ומתוך כך מחסירים ומדלגים בברכתם. לכן מוטב שיברכו בעצמם בקול ובשלמות, ויסמכו לעניין הזימון על השיטות שדי בענייתו, מאשר שיפסידו את אמירת ברכת המזון כהלכה. ובכך ביאר מדוע גדולי עולם לא מחו במנהג.

ויש עוד לימוד זכות בספר **בירורי סוגיות** (בציעת הפת סעודה וזימון עמוד רפז). וראה סיכום הדברים **בקיצור הלכות זימון** (פרק ד סעיף יח-כג).

יאמר בקול: מאידך לדעת **הגרי"ש אלישיב זצ"ל** (שיעורי ברכות דף מה: מו.), בזימון בשלשה ודאי שצריך לשמוע את ברכת הזן מפי המזמן, וגם בזימון בעשרה אף שחיוב שמיעת ברכת הזן בעשרה קל יותר, מכל מקום גם בו יש לכבד בזימון את מי שקולו חזק, כדי שהמסובים ישמעו את כל ברכת הזן. ואם אינם יכולים לשמוע את המזמן - אינם יוצאים ידי חובת זימון, ועדיף שיתחלקו ויזמנו בשלושה למרות שיפסידו זימון בעשרה.

הגר"ח קניבסקי זצ"ל (אלא עמוד פב) הקפיד שהמזמן יאמר את ברכת "הזן" בקול. והורה שאם הכהן אינו מקפיד לומר את ברכת "הזן" בקול, אין צריך לתת לו לזמן. ומעשה באדם שזימן בעשרה ולא אמר את ברכת "הזן" בקול, והעיר לו על כך. וביאר, שאף שהחזו"א מיקל וסובר שבזימון בעשרה אין חיוב לשמוע את ברכת "הזן" מפי המזמן, מכל מקום משום מראית העין צריך המזמן לאומרה בקול גם בזימון בעשרה.

פולמוס מקום המקדש

לשכנו תדרשו: בחול המועד האחרון זכיתי למסור כמה שיעורים בנושא מקום המקדש. רציתי לשתף את הקוראים מעט בתוכן הדברים ובדרך הלימוד.

סביב זיהוי מקום המקדש נכתבו מאות מאמרים ובירורים. מפות, תמונות, מסורות וראיות מצטרפות זו לזו, וכמעט כל בירור פותח פתח לשאלה נוספת. גם התגובות מביאות עמן שפע של מקורות, הערות והוכחות. התחושה היא כי יכלה הזמן והמה לא יכלו; עוד בטרם הספקנו לעיין בדברים שכבר בידינו, נוספים עליהם בירורים חדשים.

ההשתדלות בשיעורים היתה ללמוד את השיטות מתוך מקורותיהן: לעיין במקורות חז"ל ובדברי הפוסקים, להבין את עיקרי הראיות ואת השאלות המתעוררות עליהן, בלי לנקוט עמדה או להכריע בין השיטות. המפות והתמונות מסייעות לעקוב אחר המקומות והמידות, ולהבין היכן השיטות נפגשות ובאילו נקודות הן חלוקות.

השבוע שוחחתי על הנושא גם בראיון בקו "אור עולם", עם ידידי הג"ר רפאל סויד שליט"א, ובו סיפרתי על תוכן השיעורים ועל הניסיון להקיף את הנושא בדרך זו.

וכאן המקום להכיר טובה ולהודות להג"ר אלחנן בקרמן שליט"א על הסיוע בבירור הסוגיא. יישר כח על הנכונות להקדיש מזמנו ולעסוק יחד בליבון הדברים.

ומבעד לכל המפות והדיונים, הלב מתעורר בכמיהה אל התפילה שאנו מזכירים אותה בכל תפילת שמונה עשרה: "ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים". יהי רצון שנזכה במהרה לראות בבניין בית המקדש, וללמוד את הדברים מתוך הבית הבנוי בתפארתו.

דינים העולים

א. צורת הזימון: מעיקר הדין המזמן מוציא את המסובים בכל ברכת המזון. בזמננו, מחשש להסחת הדעת, נהגו שכל אחד מברך בעצמו. נכון שיאמרו בלחש עם המזמן את כל הברכות מילה במילה, ולרמ"א יקדימו לסיים כדי לענות אמן.

ב. שיעור הזימון: לשו"ע די בשמיעת "נברך" ו"ברוך שאכלנו", ולרמ"א צריך לשמוע עד סוף ברכת הזן. המשנ"ב מזהיר שהמברכים לעצמם ואינם שומעים את המזמן, להרבה פוסקים לא יצאו ידי זימון. וכן בצירוף חבורות, צריך שישמעו כולן את המזמן כנדרש. ולכן יש לכבד בזימון את מי שקולו חזק.

ג. זימון בעשרה: בדברי המשנ"ב מצינו סתירה אם צריך לשמוע את ברכת "הזן" גם בזימון בעשרה. ויש שחילקו, שגם בעשרה צריך לשומעה, ורק אם יזמנו אחר כך לעצמם אין צורך בכך. ולדעת החזון איש, די בשמיעת ברכת הזימון בהזכרת השם.

ד. המשך הסעודה: המפסיק מאכילתו לזימון, לרמ"א ישמע עד סוף ברכת הזן. כשיברך לאחר מכן, יחזור ויברך גם ברכת הזן, שלא התכוון לצאת אלא ידי זימון. שלושה או ארבעה המפסיקים להשלים לעשרה ועתידים לזמן לעצמם, די שיפסיקו עד "ברוך אלקינו שאכלנו משלו ובטובו חיינו".

ה. לימוד זכות: יש שלימדו זכות על הנוהגים לברך לעצמם מיד לאחר עניית הזימון, בפרט כשקשה להם לברך ולהקשיב כאחד, ואין להימנע מלזמן עמהם. מאידך כמה פוסקים הורו להקפיד על שמיעת ברכת הזן גם בעשרה.

משיב כהלכה

שאלה: האם יוצאים ידי חובת זימון ושבע ברכות בשמיעה ברמקול?

האם בזימון, שכל אחד מברך ברכת המזון בעצמו, יש להקל יותר מבשמיעת ברכה מדין "שומע כעונה"? האם די בתשעה השומעים את קול המברך עצמו, או שכל משתתף בסעודה חייב לשומעו? ומה הדין כשהשומע מתקרב למברך, או שמנמיכים את עוצמת הרמקול?

מקורות: משנה ברורה (סימן קפג ס"ק כח, סימן קצט ס"ק כז); ביאור הלכה (סימן קצט סעיף י, ד"ה "מצטרפין לזימון"); מנחת שלמה (חלק א סימן ט); שבט הלוי (חלק י סימנים מ, רמה); תשובות והנהגות (חלק ו סימן מו); וזאת הברכה (עמוד 129, 189, 364); פניני שבע ברכות (עמוד כג); שערי נישואין (פרק יג, עמודים עה-פא); זימון כהלכתו (סוף פרק ד עמוד יד).

במדור זה מופיעה שאלה בנושא הגיליון הבא, הקוראים הנכבדים מוזמנים לשלוח תשובות להגדיל תורה ולהאדירה, מומלץ לצרף את פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד). התשובות המובחרות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב.

- **ניתן להגיש תשובות באחת מהאפשרויות הבאות.**
- קו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שלוחה 4
- עמדות 'נדרים פלוס' קופת 'הילכתא'
- חדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
- בפקס מספר 1532-6507823
- במייל 5047867@gmail.com

הגיליון מופיע לעילוי נשמת
לע"נ מרת אילנה יעל בת עדינה ע"ה
נלב"ע כ"ד סיון תשפ"ה
ת.נ.צ.ב.ה.

נושא הגליון הבא:

"זימון ברמקול"

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

גם גיליון זה הוגה בסיוע
מקרא פלוס · תוכנת ההגהה
של הוצאת "מקרא" · דוגמה חינם לכל ספר ועלון
לפרטים ולהצעת מחיר
plus.mikrabooks.co.il
ביינוש קרליבך 058-7179103

הילכתא
לדעת לחיות כהלכה

גיליון שבועי עומק הפשט
שיעורים וימי עיון
בית הוראה טלפוני
בירורי הלכה אקטואליים
קו מידע הלכתי
חוברות הדרכה

מכון הילכתא
מענה אנושי: 02-5350-535 פקס: 02-6507-823
לקבלת הגיליון במייל: 5047867@gmail.com
קו מידע הלכתי
02-5377-085
ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...